

IGNACY KARPOWICZ

Sońka

Traducció de Xavier Farré Vidal

Raig verd
editorial

Nota de l'autor

Fins fa no gaire a la zona de Podlàquia, principalment als pobles i llogarets, hi convivia dues realitats lingüístiques: la polonesa i la belarussa. Es mantenien per separat, procurant conservar la seva especificitat, però a la vegada eren perfectament comprensibles mútuament. Per desgràcia, és una època que està arribant irrevocablement a la seva fi. Per això he decidit mantenir el vocabulari belarús, no tant per explicar-lo sinó (i potser això és significativament més important) per donar l'oportunitat d'endinsar-se en un altre món lingüístic, paral·lel, exòtic, però també proper.

Nota del traductor

En la traducció, es conserven les expressions marcades en belarús, però es transcriuen per qüestions de pronunciació. El significat de les expressions, el traduïm del text original polonès, de les notes que indica l'autor.

A les bones persones

«Fa molts, molts anys...», així era com la Sońka començava les seves frases particulars en què no apareixien vaques, gallines ni porcs, celebracions, pa ni impostos, ni la sega del fenc, ni arrencar patates, o una granissada; així començava les frases que s'encallaven en algun lloc de la laringe, s'aturaven en les toves genives, esdentegades, per acabar relliscant de tornada al cos: als pulmons, al cor i a la pols que s'anava formant en bolics enmig dels òrgans gastats, vells. Però de vegades, després d'aquell «fa molts, molts anys», de vegades, però, les paraules vencien la resistència, travessaven el teixit de la carn i del temps, se sentien fins al final i només aleshores tornaven a endinsar-se en el cos: a través de les orelles vagaven fins al cervell, allí buscaven un lloc, allí esperaven que el somni relaxés els esdeveniments, que atenués els problemes; aleshores, ja no se sap per quina vegada, les paraules se somiaven com històries, tant bones com dolentes, i

depenia de cap on miraves, de quan et despertaves i d'on havies d'arribar.

Van passar deu, trenta o cinquanta anys, però per a la Sońka des de feia vint anys, o quaranta o seixanta, era igualment feia molts, molts anys. I després d'aquell «feia» i d'aquell «molts anys», després sempre alimentava aquell mateix temps, punt per punt, quan la Sońka, molt jove, havia viscut i sentit tantes coses que després ja no va viure ni va sentir. Vaja, i movia tots els dits de la mà, s'han fos els ploms, els fusibles, coi!

Perquè l'home, solia dir, no està fet d'un material perdurable, sinó que està format del que menja: de llet, de carn i de farina, de fruites, de bolets, de pròsfora i de sal. Oh, sí, especialment, de sal. Dona gust a tot el conjunt, hi dona forma, fa que la persona no es faci malbé, no es podreixi, tan sols s'asseca fins que comença a recordar un os exposat al sol i a la pluja.

Perquè un home, i del tot segur una dona del camp, té un excés de sentiments i viu massa ràpid, i en algun lloc hi ha alguna cosa que li guspireja, guspireja, guspireja, i després tota aquella infraestructura no serveix per a res: «Pare nostre, el nostre *Khospadji*»,¹ no accepta reclamacions, però més d'un cop s'oblida d'enviar un mestre, amb el seu caftà i amb la calavera que sega les cames amb la seva dalla, i els tendons i els lligaments, perquè puguin imperar una netedat i un ordre passatgers, diguem-ne, abans que arribi la netedat de les cúpules clares i l'ordre final, reflectit en els ulls insondables dels sants de les planxes daurades, en el mateix origen del no-res.

1 Déu/Senyor.

La Sońka va treure el punxó de la cadena on tenia lligada, tota tranquil·la, una vaca a clapes. La vaca rumiava l'herba i donava llet, paria cada dos anys, donava carn i pell, produïa diners, és clar que no gaires, però no per menystenir-los. Produïa aquells diners com si fos una casa de la moneda estatal fins i tot quan dormia o quan des de sota de la cua que es movia deixava anar una pasterada que esquitxava com un test de Rorschach. El prat alimentava la vaca; la vaca, alimentant la gent del poble, alimentava la Sońka. És així ja aquest món, que perquè uns puguin menjar, han de menjar uns altres. Perquè si tothom deixa de menjar, deia la Sońka, el món s'aprimaria, i si el món s'aprimés fins a un extrem, ja no li servirien d'ajut ni el greix d'un castor ni una fetillera.

La Sońka, després d'haver tret el punxó i d'haver esperat una estona, quan la respiració va deixar de colpejar-li dolorosament les costelles, es va repenjar pesadament en un bastó ple de nusos, tal com anteriorment es repenjava en la forca (s'hi repenjava molt més pesada, oh, sí, tan pesada, tan terriblement pesada, com un sac de carn), es va arreglar el mocador, va fer petar la llengua i va dir a la vaca:

—*Nu, Mutxka, paxla.*²

Aquella lletera a clapes, independent i amb les mamelles plenes, va mirar la Sońka amb el marró més marró dels seus ulls, en el fons dels quals creixia l'herba, volaven els tàvecs, i en l'abeurador nedaven petits peixos espinosos, *kalutxki*;³ el profit que se'n treia era tan petit com ells mateixos,

² «Va, Mutxka, mou-te.»

³ Peixos petits, que viuen en rierols i en rius.

però el que és petit i inútil en temps d'abundància, esdevé gran i indispensable en temps de fam i de guerra.

La Sońka es va moure lentament, ni tan sols va mirar rere seu per damunt de les espatlles: l'esquerra per als malefics, i la dreta per desfer els encants, sabia perfectament que la vaca coneixia el camí: aquell camí estret traginat, que anava baixant suaument fins a la vora del riu tot trepitjat per peülles; allí la vaca beuria unes dues galledes d'aigua, i la velleta es trauria de la butxaca un caramel dels més barats. Després, cap amunt, caldrà parar unes tres vegades, perquè la respiració arribi a la persona, perquè la respiració, afirmava la Sońka, no li segueix el pas, a la persona, i si aquesta va massa ràpid, és capaç de perdre la seva respiració, i si la persona perd la seva respiració, ni tan sols Sant Nicolau Taumaturg ni Sant Mina no podran recuperar aquesta respiració, i quan vegi una franja sorrenca de darrere dels arbustos, aleshores sense nervis només caldrà permetre que les cames ens portin fins a la cabana.

De vegades, algun cotxe amb matrícula de Białystok o de Varsòvia passa per aquella carretera, passa ràpid aixecant pols com si fos una cortina de fum.

I precisament ara, tal com si fos una faula en què el príncep passant a cavall reconeix en una camperola el seu destí, la seva felicitat, les criatures i la maledicció d'un mal casament, passa una limusina de cinc-cents cavalls. Passa, però al capdavant s'atura.

El cos imponent i panxut del Mercedes classe S, irisant un gris com si fos un escarabat agegantat, es queda

immòbil. La vaca esternuda, rumina l'herba emmagatzemada en un dels seus nombrosos estòmacs, en nombre de quatre, mou les peülles i s'interessa tan sols pels tàvecs que intenten posar-se-li al nas. La Sońka directament fa servir el braç de visera, la mà (ara plena de durícies, amb estelles que han crescut, amb callositats, amb una història de moltes creuetes) li permet veure-hi molt més: Ecs, pensa la Sońka, *pristanuli i budutx szatx*.⁴

Alliberar la bufeta enmig de la naturalesa no és una cosa que es faci. La Sońka s'ha equivocat en la tria de les paraules, però no ha comès cap error en la valoració del que havia de venir, ja que, de fet, la Sońka no volia dir res concret; igual com després de l'hivern arriba la primavera, quan un cotxe amb matrícula de Varsòvia s'atura vol dir que passarà alguna cosa inadequada.

El Mercedes es va quedar aturat, la pols va anar caient, dels altaveus (els de la porta del davant, per la banda del conductor, van passar a ser audibles) esclatava la música i en va sortir el príncep de la ciutat. En lloc de dir: «T'estimo, t'he buscat, he posat anuncis», en lloc d'això de la manera més normal es va tancar la porta, i la música es va ensordir.

Va anar caient la pols, va callar el V8 del cotxe, per la vora del camí avançava la vaca, i rere la vaca, la Sońka (no se sabia qui conduïa a qui), i darrere d'ella potser ja no venia res: el que tenia, ja feia temps que ho havia lliurat als altres, i el que no tenia, doncs no podia ni donar-ho ni robar-ho. Per aquella mateixa banda, en aquella mateixa riba, hi havia el príncep de la ciutat amb una motxilla en

4 «Ecs, s'han aturat per pixar.»

lloc d'un ceptre, i un somriure en lloc d'un regne. Portava uns pantalons curts amb taques militars i amb butxaques inservibles, portava una samarreta de màniga curta de color taronja com els incisius d'una llúdriga, unes sandàlies d'un ant molt més tou que un abric de pell de caracul de la dona més autènticament elegant del poble, la Wiera del municipi de Gródek, que un cop per setmana anava a Białystok amb el seu propi cotxe que es deia Golf, *made in Germany*, com un malson que havia patit la Sońka, i per molt que el cotxe fos d'una qualitat tan alta com la guerra, calia realment tenir enveja de la Wiera, li faria un servei infal·lible i durant molt temps, i mai de la vida no li marxaria del cap ni dels pensaments.

Au, mi-te'l, va pensar intrigada i una mica nerviosa la Sońka, ai, que guapo aquest príncep, n'hi hauria prou de tenir-lo en una habitació i un cop per setmana treure-li la pols, i els dies de festa vestir-lo amb farbalans daurats, amb mànigues bufades, encendre una espelma, treure el darrer anell de la mare dels mitjons i mirar, mirar fins que es pugui remirar del tot, i després, dormir.

Aquell jove de ciutat tenia un nom, la Sońka s'ho imaginava, tenia una bona posició, però això, la Sońka ja no s'ho podia imaginar, també es veia clarament que estava de mal humor i això feia que les arrugues se li marquessin innecessàriament, i ni tan sols Lancôme amb Dr Irena Eris no en desfan l'encanteri. Va furgar força temps per les butxaques, va mirar la motxilla, com si en algun lloc hagués perdut una nota amb consells i amb respostes per a totes les preguntes del món: què fer i com viure, què evitar i amb qui, on evitar alguna cosa i per quant, però

sobretot, on collons és aquell fotut número de la seva refotuda assegurança. Però no en va treure cap noteta, tan sols unes cigarretes en un paquet daurat, qui fuma i volta molt pel món, sap que eren del duty-free, en va encendre una, va fer-ne una pipada i va estossegar.

—*Zdikhlina*⁵ —va xiuxiuejar la Sońka a l'orella de la vaca, que pensava en la naturalesa dels tàvecs aturada en la seva automoció vora un arbust.

El príncep va treure's el mòbil de darrer model, tan maco i tan brillant que seria perfecte per a les portes tsaristes de l'iconòstasi, per a quan hi hagués la més gran necessitat: una inundació, una guerra, la dreta al poder —trucar al Cap i queixar-se, obrir el cor i el crèdit il·limitat de minuts: *Spasi, Khospadji, spasi*.⁶ Però aquell mòbil, encara que era molt maco, i que es veia tan llampant al sol d'agost, no connectava el seu propietari amb el propietari d'una meravella similar a l'altra banda, en algun lloc del món real: amb els cines, amb les galeries comercials i la pizza per telèfon 0800, connexió gratuïta, l'entrega també gratuïta si la comanda és més de trenta zlotys.

La Sońka sabia que el de la ciutat s'havia encallat en un lloc perdut, i encara més perdut perquè cap companyia no cobria aquell trosset de terra, cap sociòleg no té en compte en les seves estadístiques els habitants d'aquí, i fins i tot el Popa no té gaires ganes de passar per aquí amb el seu Daewoo Espero, i si ho fa, només és per consagrar ràpidament, per beneir de manera mecànica, per posar-se el sobre amb diners a la butxaca, i prou; l'han vist com entre

⁵ «Nycris.»

⁶ «Salva'ns, Senyor, salva'ns.»

tres i cinc cops l'any, en funció del nombre de defuncions, perquè de fet el nombre de festes queda inalterable.

Aquí, al final del no-res, a Królowe Stojło, no gaire lluny de la metròpoli de Słuczanka, hi havia tan sols quatre cabanes. A la més petita hi vivia la Sońka; en dues de les altres, hi treballaven els ratolins, ja que els propietaris eren en tombes, ara de vegades venien els hereus de la ciutat el cap de setmana, però més aviat poc sovint i segur que no cada cap de setmana; és una llàstima que no gaire sovint, sempre és una variació, algun soroll en aquell silenci, alguna marca de vida en aquella soledat; però la quarta casa ja era una altra cosa: nova, aixecada en temps del segon mandat de Kwaśniewski, feta de totxanes, embellida amb finestres de plàstic, amb trossos d'ampolles trencades que brillaven, i amb els quals havien fet a l'arrebossat uns bells mosaics de flors, d'ones i d'animals folklòrics; uns nans grassos estaven l'un al costat de l'altre al jardí com si fos un camp de concentració, entre els cavallons de cols i de cebes, seguint la norma que el que és bonic ha de tenir disciplina, i a més, al balcó una balustrada de guix, i també unes columnetes, i un porxo, i una cornisa, el barroc més pur d'aquells russots, i de Słuczanka.

El príncep es va guardar el telèfon i es va quedar immòbil, d'esquena a la carretera, i amb els ulls mirant els prats i les línies d'un bosc proper. Estava dret, fent pipades a la cigarreta, amb la cara morena vers el sol, somrient una mica. *Musi iaki durek, bes struka*,⁷ va pensar la Sońka a causa del somriure d'aquell guapot de ciutat, i hi hem

7 «Segur que és un imbècil, sense titola.»

d'afegir, perquè en quedi constància, que aquella afirmació de la Sońka, la compartia tot un cercle d'influents crítics teatrals, crítics literaris i també, encara que això sigui una història a banda, algunes persones que coneixien més de prop aquell noi daurat, o convertint-se en or.

Aquella figura encantadora es deia Igor Grycowski i era el director teatral més conegut i amb més talent (tal com volien alguns), o tal vegada el més pretensions i més mancat del sentiment de l'escenari (com volien uns altres) de la generació més jove que gran, i també un literat de novel·les sense un argument determinat. L'Igor havia aconseguit que el seu cognom i la seva persona es fessin famosos uns anys enrere, quan a l'escenari del Teatre Dramàtic de Varsòvia havia dirigit una obra amb el títol *Reflex condicionat*. Després de l'estrena es va desencadenar a les pàgines dels diaris una tempesta seca: i com més sonaven els trons, els estrèpits, les tensions i els comentaris amarats d'odi, més famosa es feia *Reflex condicionat* i el mateix director Grycowski. I després ja tot va fer baixada, per molt que fos ben costerut, i avall!, una òpera, *libretto*, París i Nova York. Les obres següents, en nombre de tres, i també les novel·les, en nombre de zero, van consolidar la posició d'aquell artista, relativament més jove que els més grans, en el camp interpersonal i especialment en el camp econòmic.

El príncep, després d'haver abandonat l'interior amb aire condicionat del Mercedes, esperava molt segurament alguna cosa que fos com un inesperat manà, per exemple cobertura, encara que fos tan sols una ratlla, una, Déu meu! Dona-me-la!, i no va ni tremolar quan la

vaca i la Sońka s'hi van acostar a una distància insignificant però que demanava directament algun canvi d'impressions, encara que fos un bon dia, com puc arribar a o on és el lloc més proper amb cobertura. El príncep, havent aterrat del tot allí on havia calculat, però de cap manera amb qui havia calculat, pel que es veia clarament havia caigut en una admiració urbana per aquella vista. Li recordava dolorosament alguna cosa. El paisatge era un paisatge, tot tenia l'aspecte que tenia, els prats i els arbres, a pesar de tota aquella naturalesa, el riu i el cel, el camí i les cigonyes, tota aquella naturalesa contenia en si mateixa alguna amenaça. Va intentar arribar a saber si era una amenaça del passat, o potser del futur. Finalment, ho va deixar estar, no en va fer més cas, va fer un pip al comandament, en tancar el cotxe. Es va girar inesperadament i, amb una brusquedat que quasi va espantar la vaca, encara que no es comptava entre les temorenques, va mirar la cara de la Sońka.

Fins que es va quedar sense paraules, i els llavis, el de dalt i el de baix (més marcat), van formar una O, perquè la cara de la Sońka és una autèntica cara, aquestes cares ja no es fan, aquestes cares ja no es veuen. Perquè la cara de la Sońka havia sortit d'una icona: de color marró, dura, esquerdada, sense significat ni mentida, però també forta, amb les línies de les arrugues més clares, i d'arrugues, potser en tenia trilionis, els cirurgians plàstics tindrien bona feina: polir, estirar, tallar, tindrien pell innecessària per a almenys tres cares noves. Perquè la cara de la Sońka és una cara, senzillament: es nota que ha passat moltes coses, es nota que ha somiat; sobretot aquesta cara

serveix per a tot allò per què *Khospadj* l'ha creat: per escoltar, mirar, menjar, rentar, fer petons, olorar, tenir sin-glots, plorar, tenir mocs.

L'Igor Grycowski, amb els llavis en O, s'havia quedat de pedra, com si aquell príncep de faula hagués copsat en un tres i no res que davant d'ell hi havia un ésser al qual havia estat esperant tota la vida, i no volem dir aquí la vaca, encara que sigui molt maca i tingui aquesta caiguda de llargues pestanyes tan atractiva, ni tampoc volem dir aquí exactament la Sońka, o millor, no aquesta Sońka que era la de cada dia. Es tracta d'una Sońka nova, no descoberta i oblidada. Una Sońka excitant la presència de la qual havia sentit i havia vist l'Igor Grycowski, quan l'ull blau de la velleta va repassar tot l'Igor: primer amb una certa recança i amb desgana, però just després, es va aclarir com el cel i va empal·lidir, es va emblanquinar i va llampeguejar.

—*Dia bo* —va dir la babuixka—, *xto stalaso?*⁸ —va afegir, perquè fins i tot a ella més d'un cop li passava alguna cosa no planejada, més d'un cop l'havien llençat, colpejat, pegat, el món, ves, no canvia així com així, de cop i volta, i fins i tot si canvia així com així i de cop i volta, segur que no és per a millor.

—Bon dia —va respondre l'Igor, volent mantenir el nivell i amb la corresponent distinció de la llengua urbana polonesa—. El cotxe se m'ha espatllat d'improvís, i no puc trucar a ningú. —I després va afegir, sense saber per què una mica confós:— És alemany. És d'allí —i va assenyalar amb la mà entre el cotxe i el cel.

8 «Què ha passat?»

La perplexitat, l'honestedat i la bellesa del jove —afe-gim-hi, a més, que objectivament no era exagerada ni que tampoc destacava gaire— van captivar la Sońka d'una manera tan particular que el va convidar espontàniament a llet fresca i va assenyalar amb el bastó: primer les mamelles de la vaca, després el sostre de la cabana i, en els seus pensaments, algun lloc entre les unes i l'altre: el pot esmaltat amb parts negres de l'esmalt que havia saltat. El príncep va fer que sí amb el cap:

—Amb molt de gust, gràcies.

Va deixar passar la Mutzka i la Sońka, que coixejava, i va calcigar la burilla amb la sandàlia. Va arrossegar els peus en direcció al cobert, enfonsat en una admiració creixent.

La porta a penes s'aguantava en aquelles frontisses rovellades, mig torta i plena de molsa: com si fos la cabana de la germana de Baba Iagà, la germana turpista,⁹ que apartava el que era bell i nou fora de l'abast de la seva mirada. L'Igor va anar passant amb l'esguard pel pobre pati, per les blaves *kastrule*¹⁰ a les estaques, les olles amb els seus forats ennegrits pel sutge i els fons primers pel foc, per aquella munió de gallines que no paraven de cloquejar, pel gat quasi sense pèl que dormia al llindar, pels bastons, les escombres, les forques i els rasclets. En travessar la porta i entrar en el domini de la Sońka, l'Igor es va armar d'una vareta màgica (com a prova, primer en els seus pensaments) per canviar el destí de la mestressa.

9 Fa referència al turpisme, un moviment literari polonès de la segona meitat del segle XX que es caracteritzava per l'ús de la lletjor com a element de confrontació estètica [*N. del t.*]

10 Olles.

I va moure la vareta: el sol es va apagar, a l'auditori van anar esmoreint-se les veus, ara començarà l'estrena, el focus central fa emergir de la foscor una figura encorbada. «Fa molts, molts anys», diu la Sońka, i els congregats allí es lliuren a la seva veu, li miren la cara, la història de la Sońka els llença fora dels parèntesis del temps, i després una ovació dempeus (l'Igor, poruc, és al costat de l'actriu velleta, inclina el cap vers la punta de les sabates amb una humilitat una mica massa fotogènica); els aplaudiments duren com a mínim un quart d'hora, les dames es desmaïen, els cavallers no tenen vergonya de les llàgrimes als ulls i a les galtes tan ben cuidades. Tot un èxit.

La vaca es mou, ara una peülla, ara l'altra, en direcció a l'estable, l'Igor seu en un banquet, la Sońka ha de preparar les coses, munyir la vaca, colar la llet, posar-la al bidó, deixar el bidó davant de la casa, al banc, des d'on se l'enduran a la lletera, per això mira amb agraïment aquell noi mansoi com els ulls d'un conill: no tan sols és maco, sinó que també és pensatiu, és el que pensa. La Sońka se n'alegra molt, no sap d'on li ve de cop aquesta alegria, però cal dir que feia molt temps que la Sońka no sentia una alegria com aquella, des de feia molt temps.

Però quan la Sońka, encara abans del seu debut a l'escenari, fa l'únic paper que domina: no para per l'estable, interpreta les blanques fugues de la llet a les parets de la galleda, sospira i va imprecant tendrament l'animal (*Mutxka, nastupisa, bladzina*),¹¹ aleshores l'Igor es concentra en si mateix, i més concretament: en els seus buits que la vareta màgica encara no ha aconseguit transformar en

11 «Mutxka, fuig d'aquí, coi de xica.»

una família feliç, en els valors de marca, en l'alta qualitat dels estàndards morals i en la seguretat que després de la mort hi ha alguna vida.

Primer, perquè l'Igor Grycowski pateix, profundament com una cova i àmpliament com un oceà, al cap i a la fi té un ego enorme. Si volgués suïcidar-se, podria entrar en aquell ego i saltar des d'allí mateix. En segon lloc, perquè no hi veu cap sentit. Pateix d'impotència creativa, o potser també d'aquella altra: la immanència. No veu cap sentit en el món, no veu cap objectiu en la vida, a pesar d'aplicar-hi mitjans pal·liatius: drogues, pornografia, literatura filosòfica.

De cop i volta una niciesa, un record, unes molles, brosa: somriu, treu una altra cigarreta del paquet de tabac.

La Sońka, un cop ha acabat de fer-ho tot, és a la porta, s'ha tret les botes d'aigua.

—Espereu —diu abans d'entrar a casa.

Un gos, vell i tot blanquinós, s'arrapa als peus de l'Igor; juga, fa pudor, en la pell del collar feta malbé hi brillen unes lletres metàl·liques, fetes com gòtiques.

Amb alguna dificultat, tenint fàstic al gos i a les puces, als bacteris i als gèrmens, i també a la vellesa del gos, l'Igor construeix una paraula: Borbus.

—Borbus —diu en veu baixa, i el gos alça cap a ell els ulls, color ambre, quasi ja de mel, amb els records d'un passat llunyà enfonsats en la resina de l'iris.

A les faules, els animals no són senzillament animals, són éssers una mica inferiors als homes, però a la vegada considerablement més transparents en les seves accions.

El gos es va posar d'esquena, i aleshores l'Igor va veure que en Borbus era una gossa.

Soc Borbus, la dotzena gossa amb aquest nom en línia directa des de Borbus Primer, anomenat l'Ari, un enorme pastor alemany que va salvar la vida tres vegades a la meua mestressa. Un cop, va foragitar els llops que venien de nit fins a la casa; un altre cop va descobrir olorant una cova amb patates, un cop va cridar l'atenció dels soldats, les bales que estaven destinades a Soñka van matar Borbus Primer, el meu pare; i ara jo, Borbus XII, anomenada l'Última, m'ocupo de la meua mestressa, Soñka la Blanca. No he tingut cadells, i la meua dinastia desapareixerà, tal com desapareixerà el llinatge de Soñka, ella tampoc ja no té cadells, ens apagarem al mateix temps, ho dic jo, Borbus XII i Última; i els àngels baixaran i inclinaran els seus caps clars vers la meua mestressa, i jo entraré amb ella entre les sorres del no-res i bordaré en honor del Pare absent. Al·leluia. Bub-bub.

L'Igor va notar que es marejava. No havia dinat encara, i per esmorzar tan sols havia pres un suplement dietètic en forma de dues ratlles de cocaïna amb unes propietats calòriques clarament baixes i amb una puresa similar. Una parpella tapava un ull de la gossa, que ja no era d'ambre sinó d'un groc llampant, com ous remenats acabats de fer, com les centelles asiàtiques i les cintes a les banderoles de les processons. Soc en una faula, va pensar, en una faula sobre la vida. En una altra convenció, la vida és

insuportable. Potser encara em salvaré, o potser em canviaran totalment en escriure'm de nou?

Abans que el salvessin, i que després el matessin, perquè no hi haurà una altra fi, les brases de la cigarreta li van cremar els dits, la gossa es va posar en marxa, va moure la cua tristament i va anar arrossegant-se cap a la seva caseta. La Sońka va aparèixer a la porta.

—*Khadzi na malako, khadzi*—¹² va dir.

L'Igor es va aixecar del banc. Abans d'entrar al llindar es va treure les sandàlies d'ant —estaven tan fora de lloc, tan suaus, amb un preu que superava tota una pensió anual. Es va adonar que des de feia molts anys no tenia coneixuts a les cases dels quals descalçar-se; tots guanyaven massa. Amb el peu descalçat va passar a l'entrada freda, fosca, que feia olor de llet fermentada, de llard i de ceba, de fenc, de col fermentada i de fum, de suor, d'aigües sabonoses i de cereal. Passat el llindar següent ja hi tenia la cuina: un aparador pintat de blau, una taula senzilla, un hule gastat de flors, dues cadires, un gran forn de rajoles amb *lejaika*,¹³ un tamboret baix amb una galleda d'aigua, les planxes del terra pintades d'un marró oliós, al racó de la dreta una icona, a les parets emblanquinades dos petits tapissos en una llengua mig estrangera per a la Sońka i, de fet, indiferent: «Qui beu aigua fresca, aquest tresca», i «Si la mestressa fa el menjar, tot és bo per al paladar».

—No teniu canalització? —va preguntar.

¹² «Vine a beure llet, vine.»

¹³ Part de les estufes de rajoles que es poden veure a la zona de Podlesie, i que es fa servir per estirar-s'hi o per seure-hi.

—*Pa xto?*¹⁴ —va respondre—. Perquè la cabana es podreixi per la l'aigüera de la cuina? Per dormir sota un mateix sostre amb la meva caca?

Quan l'Igor va travessar el llindar de la cuina, la Sońka va donar una mirada ràpida a aquell hoste inesperat i va entendre en una il·luminació blava, tan intensa com el vermell d'un pinsà borroner, que estava esperant aquell hoste des de feia molt, molt temps, des del final de la guerra, que va resultar el final de la seva vida. La guerra l'havia destruïda, però no l'havia vençuda. Va entendre que no mirava un príncep, sinó un àngel de la mort; que podria explicar la seva història, que podria mostrar les seves accions per ser sospesades. Va entendre que amb la darrera paraula s'apagaria en ella aquella llumeta dèbil, tremolenca, i van estar parlant molt temps a la nit, i després no van viure molt, molt temps i finalment feliços; fora de la memòria. La Sońka va entendre per què se n'havia alegrat tant; era perquè havia entrat al seu llindar l'àngel més autèntic, i no per haver pregat sense parar a l'església, sinó des del propi origen de l'àngel, un enviat, un *malak*,¹⁵ una bona nova.

Va assenyalar la cadira, el príncep hi va seure sense dir res, i ella, contenta, va abocar llet al pot esmaltat, a la taula va posar-hi *akhlatki*, uns quadradets de farina fregits al matí, *pejki*, de l'aparador en va treure el seu tresor més preuat, reservat per als convidats més importants, com el *batxujka*¹⁶ o Déu: una capsula de metall amb bombons.

14 «El què?»

15 De l'hebreu, àngel, enviat. [*N. del t.*]

16 Pops.

Havia comprat aquella capsa tres anys enrere, en forma de cor vermell, amb una inscripció daurada molt maca: «E. Wedel». Abans s'havia estat mirant aquella capsa potser mig any sencer, era tan fantàstica, tan cara i inassolible! La mirava i s'imaginava que algun dia aquell cor vermell trobaria un lloc al seu aparador, al tovalló fet de ganxet, al costat de les dents. Era com un somni, hi somiava de nit, la saliva li regalimava al coixí, fins que un dia va demanar la capsa de bombons. La dependenta, filla de l'Irka de Mieleszki, es va quedar de pedra:

—*Vi, Sońka, zdurel!*¹⁷ —li va dir.

—Potser sí que m'he tornat ximpleta —va acceptar la Sońka—, però ja tinc una edat, m'ho puc permetre, tinc els papers de la pensió dels metges, i tu te n'hauries de donar vergonya.

La Sońka va treure el plàstic del cor per obrir-lo: primer el vermell amb la inscripció daurada i amb bombons, i després aquell plàstic sec com una gla i mut com un cig-ne, entre les costelles i sense cap firma dels creadors. La Sońka recordava la seva mare com enmig d'unes tenebres. Va morir després del part, i era un temps en què no es deixava descansar el cos d'una dona; igualment com el camp, cada any havia de parir; d'un ouet de Déu en creixia una nova persona, sortia al món i la majoria de vegades al cap de no res es deixava endur al Cel, sempre que el Popa l'hagués batejat, i *Bob* l'acceptava; amb ells mai no se sabia, insaciabls l'un amb l'altre. I abans de la guerra no tenien cotxes, però ara havien de pagar-los fins i tot la gasolina. Abans de la guerra el *Isus Chrystos*

17 «Sońka, que us heu begut l'enteniment?!»

era més barat i més accessible, i el mitjà de transport del Popa s'empassava l'herba, i l'herba creixia gratis.

L'Igor va dibuixar amb el peu un cercle al *xmatnik*¹⁸ acolorit fet de ganxet, va beure un glop de llet, que recordava la dels brics solament pel color, perquè tenia un gust estrany, un gust i una olor d'animal càlid, i no de cadenes de producció d'esterilització. Va agafar un bombó amb coses cruixents de color verd al damunt, segurament són pistatxos, va pensar.

—*Patom raspalu u pietxe*¹⁹ —va dir la Sońka i va asseure's davant del convidat.

—Després encendré l'estufa —la va corregir l'Igor amb la llengua autèntica de la ciutat.

Perquè l'Igor amagava molt curiosament la seva infantesa, la pintava, se n'avergonyia consegüentment, l'oblidava escrupolosament, la va eliminar i la va enterrar. Una infantesa que havia foragitat juntament amb els seus avis en un poble que no quedava gaire lluny. L'anomenaven aleshores i encara avui dia Wysranka, perquè allí on els besavis i els avis vivien, s'acabava el món, segurament no el món en general, hi ha finals del món amb palmes, amb muntanyes de gel, amb la sorra del desert, però aquell petit tros de món de Podlasie trobava precisament allí la seva fi: en la línia dels pins i de la darrera cabana, molt abans encara del general Sławoj, que havia elevat el nivell de la higiene amb l'ajuda d'un ucàs sobre les obligacions de cada cul. Així, el general Sławoj va considerar que en la República acabada de recuperar el cul també

18 Estora feta en un teler de trossos de roba usats tallats a tires.

19 «Depús encendré l'estufa.»

hi tenia els seus drets inalienables i de seient: li pertanyia el dret de cagar tranquil·lament en una casa dreta feta de taulons; era el santuari de la merda, anomenat «sławojka». Però abans de l'ucàs la gent anava enmig dels arbres al final del poble, precisament a Wysranka, cultivant la regla que el cul sempre va cap a l'ombra com la cabra cap a la muntanya; i alerta sota els peus!

¿/d'una nova banda?/

—Molt bones, les coques —va dir amb la boca plena el príncep.

La Sońka va somriure com a resposta, i tenia un somriure ample, ja que les dents de l'aparador havien anat a parar al lloc adient.

—Em dic Igor —va afegir, però no va dir res del seu regne, de Varsòvia, ni dels escenaris, de les torres de vidre ni dels que anaven fins al cul de química, o de les princeses alcohòliques, dels espectadors i de la buidor que era més punyent que les pulles dels crítics.

Em dic Igor, he fet això i allò altre, i he tingut aquests i aquells premis, també, sense comptar les nominacions, que també es compten, és clar, no aquí, allí sí. Em dic Igor, els admiradors em donen el seu número de telèfon, i els enemics es foten de mi i se'm conxorxen per darrere, mentre que les nits són llargues i tenen el fulgor dels llums de la ciutat. Em dic Igor, de fet, no he fet realment res, tot és cendra, la cendra ho és tot, és arreu, als

pulmons i al nas, sota les parpelles i a la boca, raspa la gola com el fum dels cigarrets, i així serà fins al final: n'hi ha prou de bufar-ne la pila i ni tan sols no hi haurà el *the end*.

Tinc una casa cara, antiguitats a la casa, i en aquestes antiguitats no hi ha ni una partícula de pols, gràcies a una ucraïnesa que hi passa cada setmana el drap, jo soc l'únic objecte físic de casa meva pel qual ella no passa.

Em dic Sońka, la meva gossa, Borbus XII i l'Última, em diu Blanca, pels cabells blancs, això que en queda i que es troba en el canemàs del crani. Tinc la vaca Mutxka, un gos, unes quantes gallines i el gat Jozik, no tinc familiars, no tinc possessions, no tinc res, però això no té importància, perquè tampoc no em podré endur res en el darrer viatge: ni la Mutxka, ni la Borbus ni en Jozik; per què vull altres coses si tot el que tinc no m'ho enduré amb mi?

Precisament, així és com haurien pogut parlar l'un amb l'altra la primera vegada —l'Igor menjant-se les coques, i la Sońka amb un bombó triat entre els dits ossuts—; la primera versió després es va copiar moltes vegades, perquè les paraules no dites no deixen de ser paraules, i la merda no cagada, merda. Aquesta és la natura de totes les coses.